

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Izhaja vsak četrtek in velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 8 K, pol leta 4 K in za četr leta 2 K. — Naročnina za Nemčijo 8 K, za druge izvenavstrijske dežele 8 K. Kdor hodi sam po njega, plača na leto samo 7 K. — Naročnina se pošilja na: Upravništvo „Slovenskega Gospodarja“ v Mariboru. — List se dopušlja do odpovedi. — Udje „Katoliškega tiskovnega društva“ dobivajo list brez posebne naročnine. — Posamezni listi stanejo 16 vin. — Uredništvo: Koroška cesta šte. 5. — Rokopisi se ne vračajo. — Upravništvo: Koroška cesta šte. 5, sprejema naročnino, inserate in reklamacije.

Za inserate se plačuje od enostopne petitviste za enkrat 48 vin., ali kar je isto, 1 kvadratni centimeter prostora stane 36 vin. Za večkratne oglase primeren popust. V oddelku „Mala naznanila“ stane beseda 10 vin. — Inserati se sprejemajo do torka opoldne. — Nezaprete reklamacije so poštnine proste.

V Žalcu

se vrši v nedeljo, dne 17. marca l. 1918 velik manifestacijski shod

vseh slovenskih strank za jugoslovansko idejo.

Govorita dr. Korošec in dr. Ravnihar. Ura in lokal se naznanita pravočasno.

Položaj.

Dunaj, 24. februarja.

Majnika lanskega leta se je državni zbor sestajal. Pregarjanja med vojno so avstrijske Slovence izročila, da jim ni življenja pod nemško nadvlado. Njihove pravice, njih življenje in imetje ni bilo varno pred nemško nasilnostjo. Iz vsakega slovanskega srca je kipele navdušeno hrepenenje: Proč od Nemcev! Tako so nastale različne državnopravne deklaracije, med njimi tudi jugoslovanska.

Odkar zboruje državni zbor, si Nemci niso še znali pridobiti sre slovanskih državljanov. Nemci so se navduševali za vojsko do izkrvavljenja, Slovani so zahtevali mir; Nemci so se ponašali, da so samo njihovi vojaki kaj storili, naše vojake so omalovaževali; rekvizicije so videli le med Nemci, slovanskih pritožb glede rekvizicij niso hoteli poslušati. Kar se tiče nas Slovencev, smo med tem doživljali vsak dan rova sumničanja, opekovanja in zapostavljanja, na Slajerskem in Koroškem se je osobito po mestih prirejalo nove nasilne izgrede proti Slovincem, ne da bi jih kdo ščitil. Tako je n. pr. mariborski občinski svet sklenil, da odklanja v bodoče odgovornost za nemire proti Slovincem, in do danes se še Slovincem neprijazni cesarski namestnik grof Clary ni ganil, da bi vsaj uknil ta sklep, kamoli da bi poskrbel za varnost Slovencev. Shodi se Slovincem prepovedujejo, poslanci ne morejo priti v dotiko z volilci in Gradec in Dunaj odobrujeta take prepovedi. Slov. Štajer ima nenavadno veliko trpeti vsled hudih rekvizicij in kakor v zasmeh se je pred kratkim ugotavljal po neki prehranjevalni komisiji, da se še Sloven-

ski Štajer lahko izrekvirira, ker od tam ni dovolj pritožb. Ali grof Clary res spi? Naravno je, da postaja vsled tega želja po Jugoslaviji, popolnoma svobodni od nemške nadvlade, od dne do dne vedno večja. Le pešica za suženjstvo in robstvo rojenih ljudi se še ni vzdramila in poljuuje nadalje tujčeve kvadre.

Kakor pri nas, tako je pri drugih Slovanih v Avstriji. Nemci so sedaj v vojski dokazali, da niso ne voljni, ne zmožni, da bi vladali Avstriji. Na vsakem polju so doživeli poraz, povsod so pokazali nesrečno roko. Zato je vse nezadovoljno z njimi in njihovo vlado. Ta nezadovoljnost se izraža tudi v zadržanju ljudskih zastopnikov v državni zbornici napram sedanji vladi. Nihče od Slovanov je noče več prav podpirati, vsak narod hoče ločitev od Nemcev in svojo lastno narodno državnost.

Vlada bi morala dobiti odobritev proračuna za tekoče proračunsko leto. Uvidela je, da je nemogoče, zato je prišla sedaj, naj se ji dovoli vsaj štirimesečni začasni proračun. Tudi zanj še nima večine. Glasovanje bo dne 27. febr. Nihče ne ve, kaj se bo zgodilo. Tudi če bo večina, bo tako majhna, da bo že iz nje vsak lahko razbral veliko nezadovoljnost slovanskih narodov s sedanjim načinom vladanja, po katerem se gleda samo na Nemce.

Merodajni krogi v Avstriji sami so uvideli, da tako ne gre naprej. Nemški nadvladi je pri nas tudi po mnenju odločilnih krogov odklenalo. Zato bo morala vlada že najbližji čas predložiti državnemu zboru spremembo ustave. Seveda bo sedanja vlada prinesla tak predlog, ki bo skrito in odkrito ščitil nemške predpravice. Toda pri Slovanih zanj ne bo našla nobenega umevanja. Mi imamo svoje deklaracije, in za manj kakor je v deklaracijah povedano, se niti nočemo razgovarjati. Trgovati, pogajati se ne čemo več. Mi hočemo svojo svobodo, vse drugo za nas ni vredno niti razgovora. Naše stališče je jasno kakor beli dan, prikrivati ga ne maramo nikjer več.

Nemci hočejo sedaj z nami razgovor o naši bodočnosti. Dobro! Razgovarjamo se z njimi, kakor z vsakim človekom, ki hoče voditi naše načrte, o naši bodočnosti hočemo odločevati sami brez Nemcev in nemškutarjev. Tak je sedaj naš položaj in ta je jasen!

Nemčija za vojsko.

Nemčija se še ni naveličala vojske. Po dogodkih v Brestu-Litovskem, kjer so Ukrajinci sklenili mir, a Rusi s Trockijem na čelu brez mirovnega sklepa zbežali iz Bresta, je zaova prišla za moč, da ga zavijti proti vzhodu. Nemške čete so začele vkrakati v Rusijo, da si osvojijo še vsaj Litonijo in Estonijo; mogoče, da bodo celo prodirali naprej. Druge nemške čete so šle v Ukrajino pod pretvezo, da naredijo mir. Toda glavni namen nemškega pohoda v Ukrajino ni, da bi naredili mir, ampak da zadobijo tudi nad Ukrajino svojo nadvlado s tem, da jo gospodarsko, vojaško in politično organizirajo. Pravijo, da grede Ukrajini prijateljsko na pomoč, v istini pa jo grede zaslužajit.

Vsak, ki odkritosrečno in ne hlinjeno, kakor naši Nemci in nemškutarji, želi, da se širi moč Habsburžanov, ne pa pruskih Hohencolarjev, so z bojazno gledal razvoj dogodkov na svetovnem pozorišču v zadnjem času. Pruska diplomacija nam je odtujila Poljsko, katero bo Prusija po svojem uredila. S tem je obroč okoli habsburške države na severu sklenjen. Sedaj se je treba ta obroč proširiti tudi na vzhod, zato koraka Nemčija v Ukrajino.

Kdaj bo ob takem postopanju Nemčije svetovni vojski konec, sam Bog zna.

Nemškutarska politika.

Od časa do časa je treba zopet nanovo pokazati nemškutarsko politiko v vsej njeni hinavščini.

Njihovi poslanci kričijo v državnem zboru: „Hoch Hohenzollern!“ Na svojih zborovanjih, kakor na onem v mariborskem parku, kričijo: „Proč od Avstrije!“ Zastopnik Ptuja v državnem zboru je vse-nemški poslanec Malik, zastopnik Maribora je bil, dokler ni prišlo do znane tožbe o izginjenih knjigah, poslanec Wastian. Naša deklaracija se izrečno izjavlja za svobodno jugoslovansko državo pod Habsburžani, a kljub temu kričijo, da smo mi veleizdajalci in ne nemški in nemškutarski prusaki. Hinavščina!

LISTEK.

Vojni spomini.

(Januš Golec).

XIV.

V bolnicah.

V Miskolczu so me stekli v bolnici in porinili kar celega v čeber mrzle vode. Ta kopel je vplivala tako prebudno na moje uspavane živce, da sem o prvič po dveh dneh oči, gledaje začuden: kje sem in kaj bo z menoj? Neznosne bolečine v levici ter v glavi so mi privabile v spomin, da sem ranenec, katerega življenjska usoda se bo odločila v teh prostorih.

Ko so me okopali, so me ponesli pred Röntgenov aparat, kjer so mi fotografirali rane od vseh strani. Čakal sem nekaj ur, ležeč na nosilih, dokler niso izdelali fotografske plošče. Nato so me peljali na operacijsko mizo. Trije zdravniki so mi začele motreče pregledovati rane. Zmajevali so molča z glavami in preštevali rane, katerih ni bilo nič manj kakor 14. Strežnice so jim prinesle razna svila orodja, razpoložila jih krog mize, na kateri sem ležal v težkem pričakovanju. Sedaj boš pač čutil, kam te je poljubil Rus!

Nikdo me ni vprašal: Boš li držal? Se boš pustil mrcvariti? Dva krenka madžarska vojaka sta me pograbila eden za noge in drugi za zdravo desnico. Zdravniki so se pa lotili s kleščami, noži in bodali moje zdrobljene levice in glave. Kaj bi se bil branil in brcal, ko sem bil oslabljen vsled izgube krvi sko-

ro do smrti. Pri trganju granatnih kosov iz mesa in kosti so me premogle bolečine tako, da sem se onesvestil. Prebudivši se, sem bil že ves v povojih in obvezah po glavi in levici. Zdravnik me je pogladil z roko po čelu in menil:

„Glavo pač imate debelo kot vol. Samo eden iz-strelek vam je preluknjal ravno pod levim očesom; vsi drugi so pa obtičali le pod kožo. Roka in lopatica sta pač zdrobljeni. Naravnali smo vam kosti, če se ne bo kaj obotavljalo, bo ostala roka, sicer pa le pojde pod nož.“

V teh besedah se ni skrivalo mnogo tolažbe; a mi je bilo prav vseeno, imam li roko ali ne, ker me je bolela preveč. Ponesli so me v barako, me razložili na posteljo in strežnica mi je vbrizgnila v desnico neke tekočine, ki me je zopet uspavala.

Spregledal sem, ko so me prevezavali. Na levo oko nisem videl nič, ne slišal na levo uho, niti govoril nisem, ker nisem mogel odpirati ust. Pri pregledovanju levice je siknil mlajši zdravnik:

„Amputieren“ (odrezati)!

Starejši pa je odkimaval da ne, naj se še počaka nekaj časa. Razklenili so mi siloma usta ter mi vlivali počasi po cevki čaja ter juhe. Videč, da neznosno trpim, so me zazibali v spanje z vbrizgavanjem v desnico.

To vsakdanje pregledovanje, negotovo skimovanje ter krmljenje po cevi je trpelo dober teden dni. Rane so se močno gnojile; izpiranje in čiščenje je bilo za moje živce pravcati pekel. Povrh se je še upiralo v tanke baročne stene junijsko žgoče sonce, da me je mučil občutek: moj ubogi hrbet mora zgoreti od vročine. Lačen sem bil, da mi je kar poplesavalo

pred očmi vsled onemoglosti; a usta so bila dostopna le za tekočino.

Obiskoval me ni v začetku razun zdravnikov in strežnic nikdo. Ta moja družba je opravila te svoje vsakdanje posete kar najhitreje, govoreč med seboj le madžarski.

Po pretoku enega dobrega tedna me je obiskal židovski vojni rabiner (vojni kurat). Strežnica mu je pokazala na mene in prisedel je k moji postelji. Izvlekel je nemške časopise in mi čital iz njih po cele ure. Prebravši liste, me je še gladil po desnici in me tolažil:

„Bog bo že dal, da bo kmalu boljše.“

Ti obiski rabinerjevi so se ponavljali od sedaj redno vsak dan skozi dobrih 14 dni. Moža, ki mi je edini kratil čas, sem vzljubil, le njegova prijaznost do mene kot kristijana se mi je dozdevala sumljiva. Stavil bi bil glavo, da presaja žid, sodeč po mojem kliukastem nosu, tudi moje versko izpoved v Abrahama-movo naročje.

Po 14. obisku ga je nekdo le poučil, da sem — kristjan. Kar že od vrat sem mi je uljudno naznanil, rekoč:

„Oprostite, jaz nisem znal, da ste katoliški vojni kurat.“

Pomagal mi je z roko v zadnji pozdrav, odslej ga ni bilo več v mojo sobo.

Rane so se mi obračale, dasi so se gnojile, na boljše plat. Zdravniki so me mazali s tolažbo, da bo ostala roka brčkone hroma, a obvisela bo vendar le na mojem telesu. Bolečinam sem se privajal s časom. Moja najljubša trinoga v Miskolczu sta bila glad in kilometri dolgega časa. Hranili in preživljali so

Ako se ustanovi Jugoslavija, pride k njej seveda tudi južna Stajerska in južna Koroška. Zategadelj odpirajo nemškutarji usta in vpijejo: „Mi smo za nerazdeljivost naših dežel!“ Kljub temu istočasno zahtevajo, naj se deli Češka, kjer so Nemci v manjšini, kakor mi Slovenci na Stajerskem in Koroškem. Nemci hočejo na Češkem imeti lastno deželo, v kateri bi bili sami gospodarji. In noben Nемец v Avstriji se ne gane, da bi jim povedal, da ne gre razdeljevati dežel. A pri nas? Celo na Dunaj k cesarju hočejo, da protestirajo proti razdeljevanju dežel. Hinavščina!

Travijo, da mi hočemo z ustanovitvijo Jugoslavije oslabilo Avstrijo. Mi pa pravimo, ne gre se tukaj za to skupino dežel, ki se imenuje Avstrija, ampak za celokupno državo Habsburžanov in ta bi po Jugoslaviji ne bila oslabiljena, temveč okrepljena. A kaj pa hočejo Nemci? Dalmacija bi naj spadala pod Madžare. Torej hočejo res zmanjšati Avstrijo. Galicija bi naj prišla k Poljski. Torej hočejo zmanjšati Avstrijo in obenem habsburško državo. Nova češko-nemška provinca bi naj prišla pri mirovni konferenci k Prusiji. Ali kljub vsemu temu smo mi Slovani velezdajalci. Nemci z nemškutarji vred pa patriotje. Hinavščina!

Ali ste še doma?

Ali ste vedno doma, vi petolizci spodnještajerskih nemškutarjev? Med 13. in 15. febr. je bil cel Dunaj po koncu, da bi videl, kako bodo pripeljali večji vodniki spodnještajerske nemškutarke medvede Hegor. Vodnik bi jezdih na konju, dolgo cevko v ustih, in za njimi bi marširali medvedi. Gledališče za togove bi bilo to! Cel Dunaj vas je baje čakal, a vas ni bilo! Ali ste vedno doma?

Toda šalo na stran! Med 13. in 15. febr. je bila spodnještajerskim glavnim nemškutarjem obljubljena avdijenca (sprejem) pri cesarju. Tako je stalo na vabilih črna na belem. Toda avdijenca ni bila dovoljena. Nemškutarji so mislili protestirati proti jugoslovanski politiki. To vse je padlo v vodo!

V nemškutarjskih krogih se je z ozirom na to žalostno vest izpilo zadnji čas velike množine — snopsa.

Slovensko zborovanje na mariborskem okrajnem zastopu.

Župani mariborskega sodnega okraja so dobili od načelnika okrajnega zastopa, mestnega župana dr. Schmiderera, prijazno vabilo, naj pridejo v sredo, dne 20. februarja, na okrajni zastop v Maribor radi „rekvizicije živine.“ V vabilu se je reklo, da morajo prinesiti župani tudi občinski uradni pečat s seboj. Slovenski župani so takoj spoznali, kam pes tace mol. Tudi v Ptujju je Ornič na enak način povabil župane in nemškutarji so jih po lisičje omamili, da so podpisali znano izjavo proti Jugoslaviji. Slovenski župani mariborskega okraja so prišli skoro vsi, da vidijo, kako bo izgledala nemškutarjska rekvizicija živine.

Slovenski župani v veliki večini.

Ob 10. uri so se zbrali naši župani, ki so prišli od vseh strani. Zasedli so del sejne dvorane. Bili so v veliki večini. Slovencev je bilo okrog 40, Nemcev in nemškutarjev pa samo nekaj čez 10. Naši korenjaki so stali v gručah in živahno razpravljali o gospodarskih težavah in o — Jugoslaviji. Nasprotniki so to slišali in so se plašno ozirali po dvorani. Nemirno so tekali kolovodje iz sejne dvorane v pimele s čajem in juho, kar je pa bilo vendar le premalo za moj sicer skromni relodec. Sem zahteval od strežnice kaj več in boljšega, pa me je bable zavrnilo z osornim:

„Nem sabat!“ (Ni dovoljeno!)

Cele dolge poletne dneve sem budal v strop — brez vsake družbe in čtiva. Strežnice so razumele nemški in slovaški, pa odgovarjala so na vsa vprašanja le madžarski, kar razumem manj nego kitajski. V onih mesecih v Miskolezu sem se jezil na Madžare in na žensko postrežbo v vojaških bolnicah. V početku vojne je bilo v tem oziru bolje, ker je bilo še dosti prostovoljnih sester Rdečega križa, za mojega premetavanja po bolniški postelji so bile že izginile prostovoljke, nadomestile so jih plačane. Svetikali se jim na pokrivalu, na prsih in roki blesteči rdeči križi, vendar v srcu jim je počival mesto križane ljubezni — kamen. Ženska je pač — ženska. Zagleda se v enega, temu bi postregla z vsem mogočem — drugemu pa ponudi samo najpotrebnejše in še to z neusmiljeno osornostjo. Mene ni marala nobena, a zato sem pa bil tudi revež na zabavi in želodecu.

(Dalje prihodnjič.)

sarno in nazaj, kakor bi se bilo kaj hudega zgodilo. In še predno se je zborovanje pričelo, smo izvedeli, da ne bodo prišli na dan s protijugoslovansko deklaracijo.

Dr. Schmiderer otvori zborovanje.

Načelnik okrajnega zastopa in mestni župan dr. Hans Schmiderer je z drhtečim glasom otvoril zborovanje. Pri pogledu na veliko število slovenskih županov je postal nemiren in videli smo, kako se je tresel, dasiravno je bila dvorana dokaj topla zakurjeno.

Francelj Girstmayer mera govoriti slovensko.

Da bi mu pripravil tla za volitve po vojni, je dr. Schmiderer nastavljal kot poročevalca o točki glede rekvizicije živine lajtersberskega Francelja Girstmayer. Mož je začel govoriti nemško. A ko so ga našli nekaj časa poslušali, je vstal župan g. Filip Galunder od Sv. Križa in je zahteval, da se mora slovensko govoriti, ker so večina navzočih Slovenci. Girstmayer se je udal, posebno ko mu je še celo dr. Schmiderer namignil, naj se uda. Župan iz Dravskega polja je zaklical: „Saj zna slovensko. Kot kandidat štajercijanske stranke je na volilnih shodih večkrat govoril slovensko.“ In Girstmayer se je udal in nadaljeval svoj govor slovensko.

Nadaljnje zborovanje slovensko.

Za Francelnom so nastopili še naši župani: Cernej iz Frama, Glaser iz Ruš, Florjančič iz Smiklavža, Thaler iz St. Ilja in Bračko iz St. Petra. — Slovenska beseda je menda prvokrat zvenela po sejni dvorani mariborskega okrajnega zastopa. Schmiderer in njegovi zvesti so morali slišati od naših vrlih mož marsikatero pikro. Ožigosano se je gospodarstvo našega okrajnega zastopa, okrajni odbor ne grabi nobenih cest v okraju, ampak skrbi samo, da je mesto lepo tlakano, zapuščeno je Pohorje glede cest, enako Slovenske gorice, Kozjak in Dravsko polje. Gnoj, ki se napravi v mestu, se raje zvozi v Dravo, nego oi se ga dalo okoliškim kmetom na razpolago. Na kmetih bodo vzeli tekem spomladi zadnje vole in sploh skoro vso odraslo živino, v mestu Maribor pa, kjer je nad 60 parov volov, pa nihče ne rekvirira, ker ima mesto svojo samostojnost. G. Bračko je prav povdarjal, ko je rekel: Ali je bolj potrebno, da se ščitijo voli meščanov, katere rabite samo za izvažanje smeti, kakor pa voli slovenskega kmeta, ki bi moral pridelati živež zase, za mesta in za vojaštvo? Meščani imate na razpolago vojaške konje in lahko z njimi vozite smetje, njiv itak nimate. Mi kmetje pa bomo morali pustiti ležati naše hribovite njive neobdelane, ker ne bo vprežne živine. G. Glaser je še posebej zahteval, naj se za hribovite kraje pusti vsakemu kmetu potrebno vprežno živino.

Volitev odposlanstva k cesarju.

Prečital se je predlog, naj se podpiše posebna spomenica, v kateri zahtevajo župani od cesarskega namestništva in ministrstev odpomoči s prošnjo, naj se rekvizicija živine ustavi ali vsaj omeji. Girstmayer je še predlagal odposlanstvo k cesarju. V to odposlanstvo bi se naj izvolili: dr. Schmiderer, Urbančič od Sv. Marjete, Mihelič od Sv. Lovrenca in F. Girstmayer. Te može pa je slovenska večina odklonila. Izvoljena sta bila z veliko večino slovenska župana gg. Cernej iz Frama in Glaser iz Smolnika, ki bosta pred cesarjem tolmačila želje naših živinorejcev. Nasprotni kandidati so propadli. Med našimi je zavladalo veliko veselje, da bodo slovenski župani šli pred cesarja in ne nemškutarji. Na izgovor, da bi bilo treba več mož poslati na Dunaj, se je odgovorilo, da itak zadostujeta dva, katera bosta šla, če bo treba, v Jugoslovanski klub in bosta prosila poslance, da gredo z njima pred cesarja. Nato se je podpisal ugovor proti rekviziciji živine.

Kje je ostala izjava proti Jugoslaviji?

Do enake izjave, kakor se je sklenila in podpisala v Ptujju, v Mariboru ni prišlo. Imeli so jo pripravljeno, imeli so pripravljene govornike dr. Ambrožiča, ki pa jo je takoj, ko je zvedel, da mu je ozračje nevarno, pobrisal. Čemu je napravil tako čaljno pot? Kaj se ti fantič v nevarnost podajaš, če plavat ne znaš.

Nemškutarija pogorela.

Dvojni udarec je zadela naše nemškutarje. Na Dunaj k cesarju se dosejaj niso bili sprejeti in župani mariborskega okraja so jim na zborovanju popolnoma odkupili korajžo. Kdo bo še v bodoče šel z nemškutarji? Pošten slovenski kmet ne ve! Sami hočemo biti gospodarji v lastni hiši. Dosedanjih nasilnih rekvizicij je pred vsem kriva nemška uprava, ki hoče slovenskemu kmetu menda vzeti zadnji komad živine. Jugoslavija prihaja in v njej bo jugoslovanski kmet odločeval sam o svoji usodi, a ne nemškutarjski peki, advokati in uradniki.

Kam jadramo?

V mariborskem okraju je bilo meseca oktobra m. l. še 41.000 glav živine. Ako bi se upirali samo

na število, bi to nikakor ne bilo tako neugodno. Toda tu treba upoštevati tudi kakovost živine. Pred vsem ni nikake, oziroma skoro nikake delavne živine več. Le največji posestniki imajo še po kak par volov. Tudi krav-mlekarje je že zelo malo. Večinoma je mlada živina, tako da bi morali poprečno računati po dve glavi za eno. Vzlic temu je moral mariborski okraj oddati v mesecih januar in februar t. l. 8500 glav živine. Ako pojde do konca leta v tem razmerju, bo moral okraj oddati 21.000 glav, to je dobro polovico vse živine. Kranjska je imela z novim letom še 210.000 glav živine. Glede kakovosti te živine velja seveda isto — kakor v mariborskem okraju. Za tekoče leto je Kranjski predpisano, da bo morala oddati 80 tisoč glav živine.

Približno enake razmere bodo — z malimi spremembami — tudi v drugih deželah in okrajih države, s to razliko, da v krajih, ki jih je imel zasedene sovražnik ali ki so bili v neposredni bližini bojne črte, sploh ni nikake živine več.

Zato se moramo s strahom vprašati: Kam jadramo? Kam pridemo, ako bo trajala vojna še par let? In to se prav lahko zgodi, ako ne pride do sporazumnega miru. In nazadnje bo moral biti mir vendar le sporazumen mir, ker, da bi ena stranka porazila drugo tako, da bi jej mogla narekovati mirovne pogoje, je pač izključeno. Danes so res naše države — Avstrija in Nemčija — zmagovalke na evropskih bojiščih: toda kako je z njih narodnim gospodarstvom? Kako z ljudskim zdravjem? Lahko je govoriti o nadaljevanju vojne, toda oni, ki zavlačujejo vojno, tirajo narode v pogubo. Gotovo je, da trpe na posledicah vojne vse države in to ne le vojujoče se, temveč tudi nevtralne, toda največ trpe osrednje države, ki so navezane takorekoč le same nase, dočim ima celverospozrazum odprti celi svet. Merodajni krogi v Berlinu in na Dunaju pa tega menda še danes ne vedo, ker bi sicer morali tudi vedeti, da bi bil mir, ki bi bil sklenjen danes z malimi žrtvami, še vedno cenejši, nego bo morebitni mir brez žrtev čez dve leti. Škode, ki jo bo trpelo ljudstvo na svojem zdravju in škode, ki jo bo trpelo splošno ljudsko blagostanje in narodno gospodarstvo — tudi največja vojna odškodnina ne bo mogla povrniti. A kdo bo plačal vojno odškodnino?

Umetna gnojila — državni monopol.

(Piše državni poslanec Hladnik.)

Veliko pomanjkanje gnojil bode vzrok, da ne bodo zamogli kmetovalci toliko živin pridelati, kakor bi bilo potreba. Živine bo po končani vojni vsaj ena tretjina manj, torej tudi živinskega gnoja. Nekoliko se da nadomestiti živinski gnoj z umetnim gnojem. V poštev pridejo: dušičnata gnojila, kalijeva gnojila in fosfatna gnojila. Dušičnata gnojila se dobijo pri plinarnah, v tovarnah, kjer se z elektriko obdeluje apnenec in v žilskem solitru. Kalijeva gnojila se dobijo v precejšnji množini v pepelu, največ pa v kajnitru in v kalijevi soli, ki se dobiva navadno v obližju solnih rudnikov.

Fosfatna gnojila dobivajo iz odpadkov pri izdelovanju jekla (Tomaževa žilindra), iz kosti in iz nekaterih rudnin. Take rudnine, iz katerih se izdelovali takoimenovane rudninske superfosfate, so dobivali iz Tunisa v Afriki ali pa iz južnih pokrajin Severne Amerike (iz Floride). Čez morje pa ni več mogoče dobivati takih rudnin, zato tudi ni več dobili rudninskega superfosfata. Tudi Tomaževa žilindra ni veliko na razpolago, dasi so pri nekaterih tovarnah za železo kar cele gore odpadkov. Toda železnice ne morejo teh gnojil prevažati, ker primanjkuje vozov in premoga.

Po vojski bodo po umetnih gnojilih gotovo zelo povpraševali. Bati se je, da bi zahtevali zasebniki previsoke cene, kar bi stroške kmetovanja zelo pomnožilo. Vlada namerava upeljati monopol za rudninska fosfatna gnojila, in sicer tako, da kamenja, iz katerega se lahko izdeluje fosfatna gnojila, ne sme nihče drugi izrabljati, kakor državna oblast, ki bo napravila po raznih krajih potrebne tovarne.

Državnemu zboru je predložila vlada zakonski načrt, po katerem bo državna oblast smela povsod, kjer se bodo zasledila fosfatna gnojila, narejati potrebne naprave za izdelovanje fosfatnih gnojil. Zemljiškega posestnika, ki bi bil vsled takih naprav oškodovan, bodo primerno plačali. Ako se bo slutilo, da se izrabljanje zemljišča več kot pet let nadaljuje, zahteva posestnik lahko, da se dotična zemljišča ceni in plača. Lastniki zemljišč, kateri so že pred 1. jan. 1918 pridobivali fosfatna gnojila, bodo morali državi prepustiti svoje naprave. Država jim plača škodo s tem, da dobiček, kakoršnega so imeli pred 1. jan. l. 1914 kapitalizira. Pri tem računu se bode 8%no obrestovanje vpoštevalo.

Odškodnino bo določevala deželna vlada.

Kdor bi v prihodnje izrabljal fosfatna gnojila, četudi na svojem zemljišču, zapade kazni do zneska 20.000 K.

To so določila zakonskega načrta, ki je bil že sprejet od poljedelskega odseka.